

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies)

ปี พ.ศ.2552 (ค.ศ. 2009) สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วย/ตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้าจากบัตรรายงาน 506 จำนวน 24 ราย อัตราป่วย/ตาย 0.04 ต่อประชากรแสนคน มีแนวโน้มสูงขึ้น(รูปที่ 1)จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2551 จำนวน 16 ราย (3 เท่า) เป็นการรายงานจาก 9 จังหวัด คือ ภาคกลาง 8 จังหวัด 20 ราย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร 8 ราย กาญจนบุรี 4 ราย ราชบุรี สุพรรณบุรี ระยอง จังหวัดละ 2 ราย สมุทรสาคร ปราชินบุรี จังหวัดละ 1 ราย ภาคใต้ 1 ราย ที่สงขลา และภาคเหนืออีก 1 ราย ที่ตาก (รูปที่ 2) อัตราป่วย และอัตราตาย ต่อประชากรแสนคนรายภาค เท่ากับภาคกลาง(0.09) ภาคใต้ (0.03) และภาคเหนือ(0.01) (รูปที่ 3) เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราตาย ต่อประชากรแสนคน พบว่าจังหวัดกาญจนบุรีสูงสุด(0.48) รองลงมา ได้แก่ จังหวัดระยอง(0.33) ราชบุรี(0.24) สุพรรณบุรี (0.24) สงขลา(0.22) ปราชินบุรี(0.22) สมุทรสาคร(0.21) ตาก (0.19) และกรุงเทพมหานคร(0.14) (รูปที่ 2)

ผู้ป่วย/ตาย จำแนกเป็น เพศชาย 16 ราย เพศหญิง 8 ราย อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง เท่ากับ 2 : 1 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า มีผู้ป่วยในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอายุ 45 – 54 ปี มีจำนวนผู้ป่วย/ตาย 5 ราย อัตราป่วย/ตายสูงสุดเท่ากับ 0.06 ต่อประชากรแสนคน (รูปที่ 4)

ฤดูกาลที่พบผู้ป่วย/ตาย พบว่าเกิดได้ทุกฤดูกาล โดยพบ สูงที่สุดในเดือนมิถุนายนและตุลาคม 4 ราย และพบว่ามีการ ได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าได้ทุกฤดูกาล โดยพบมากในเดือน กุมภาพันธ์ 3 ราย และมีนาคม เมษายน พฤษภาคม เดือนละ 2 ราย (รูปที่ 5)

จำนวนผู้ป่วย/ตาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 - 2552 เท่ากับ 20 ราย, 26 ราย, 20 ราย, 8 ราย และ 24 รายตามลำดับ จังหวัดที่มีผู้ป่วย/ตายติดต่อกันในรอบ 3 ปี ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี สงขลา ระยอง ชลบุรี สระแก้ว และสุรินทร์

จากจำนวนผู้ป่วย/ตาย ด้วยโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 24 รายนี้ สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานการสอบสวนโรค เฉพาะราย จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ครบทุกราย (100%) ส่งให้ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น โดยมีรายละเอียดสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากจำนวนผู้ป่วย/ตายทั้ง 24 ราย ได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้า จากสุนัข 23 ราย (ร้อยละ 95.8) และโค 1 ราย (ร้อยละ 4.2) ในจำนวนที่ได้รับเชื้อจากสุนัข รับเชื้อจากลูกสุนัขที่มีอายุต่ำกว่า 3 เดือน 4 ราย (ร้อยละ 17.39) อายุมากกว่า 3 – 6 เดือน 5 ราย (ร้อยละ 21.74) อายุมากกว่า 6 เดือน - 1 ปี 3 ราย (ร้อยละ 13.04) อายุมากกว่า 1 ปีขึ้นไป 5 ราย (ร้อยละ 21.74) และที่ไม่ทราบอายุสุนัข 6 ราย (ร้อยละ 26.09) สุนัขดังกล่าวเป็นสุนัขมีเจ้าของ 19 ตัว (ร้อยละ 82.61) โดยมีสุนัขเคยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า 2 ตัว (ร้อยละ 10.52) ตัวแรกฉีดหลังจากสุนัขมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าแล้ว ส่วนอีกตัวหนึ่งไม่ได้ฉีดเป็นประจำทุกปี สุนัขไม่มีเจ้าของ 4 ตัว (ร้อยละ 17.39) ซึ่งไม่น่าจะได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ลักษณะของการรับเชื้อพบว่า เป็นแผลลึก/ลึกขาด 7 ราย (ร้อยละ 28) แผลหนังขาด 5 ราย (ร้อยละ 20) แผลถลอก 5 ราย (ร้อยละ 20) คลุกคลีใกล้ชิดกับสัตว์ 1 ราย (ร้อยละ 4) ถูกเลีย 1 ราย (ร้อยละ 4) ช้ำแผลสัตว์ 1 ราย (ร้อยละ 4) และไม่ทราบลักษณะของแผล 5 ราย (ร้อยละ 20) ตำแหน่งของบาดแผลในบริเวณต่างๆ ของร่างกาย ได้แก่ นิ้วมือ ข้อมือ หรือฝ่ามือ 9 ราย (ร้อยละ 34.62) น่อง หน้าแข้ง เข่า ขา สะโพก 5 ราย (ร้อยละ 19.23) คาง ปาก จมูก แก้ม 4 ราย (ร้อยละ 15.38) นิ้วเท้า ข้อเท้า ฝ่าเท้า 3 ราย (ร้อยละ 11.54) แขน ลำตัว หน้าอก คอ 2 ราย (ร้อยละ 7.69) และไม่ทราบรายละเอียดของตำแหน่งบาดแผล 3 ราย (ร้อยละ 11.54)

ระยะฟักตัวของโรคเร็วที่สุด 9 วัน นานที่สุด 198 วัน โดยมีค่ามัธยฐาน (Median) 44.5 วัน ช่วงเวลาแสดงอาการของโรคน้อยที่สุด 1 วัน นานที่สุด 8 วัน โดยมีค่ามัธยฐาน (Median) 4 วัน

จากผู้ป่วย/ตายจำนวน 24 ราย ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคหลังจากได้รับเชื้อจำนวน 19 ราย (ร้อยละ 79.17) ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและ/หรือ ได้รับอิมมูโนโกลบูลิน 5 ราย (ร้อยละ 20.83)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วย/ตายไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่ถูกต้องหลังการสัมผัสเชื้อ แบ่งได้ เป็น 2 ประการ

1. เกิดจากตัวของผู้ป่วย/ตายเอง

1.1 ผู้ป่วย/ตายไม่ตระหนักถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้า จึงละเลยไม่ใส่ใจต่อการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 20 ราย

1.2 เข้าใจว่าลูกสุนัขหรือลูกสัตว์ไม่สามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนไม่ให้ความสนใจถ้าลูกสัตว์แสดงอาการผิดปกติ 9 ราย

1.3 ผู้ปกครองไม่พาผู้สัมผัสเชื้อไปรับวัคซีนป้องกันโรคอย่างถูกต้อง 3 ราย

1.4 เข้าใจว่าสุนัขที่เลี้ยงเองไม่สามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนไม่ให้ความสนใจถ้าสุนัขแสดงอาการผิดปกติ 1 ราย

1.5 ผู้ป่วย/ตายกลัวเสียค่ารักษาพยาบาล จึงไม่ไปการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 1 ราย

1.6 ผู้ป่วย/ตายทราบว่าโคมีอาการโรคพิษสุนัขบ้า จึงนำมาฆ่าและ 1 ราย

1.7 ผู้ป่วย/ตายมีนิสัยชอบคลุกคลีกับสัตว์ 1 ราย

2. สถานพยาบาล

2.1 ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื้อได้มารับการรักษาแผลจากสถานอนามัย แต่เจ้าหน้าที่สถานอนามัยไม่กำชับ แนะนำ และติดตามผู้สัมผัสเชื้อให้ไปรับวัคซีนป้องกันโรคอย่างถูกต้องจากโรงพยาบาล 1 ราย

2.2 ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื้อได้มารับการรักษาที่โรงพยาบาล แต่ภายหลังได้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า

กรณีที่ 1 ผู้สัมผัสเชื้อได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และได้รับอิมมูโนโกลบูลิน 3 ราย รายละเอียดดังนี้

รายที่ 1 ผู้ป่วย/ตายเป็นเพศชาย อายุ 33 ปี ถูกสุนัขมีเจ้าของกัดเมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2552 เป็นแผลลึก/ลึกขนาดที่นิ้วมือ ในวันเดียวกันที่ถูกกัดผู้เสียชีวิตได้ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีดวัคซีน PCEC เข็มแรกในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2552 พร้อมได้รับอิมมูโนโกลบูลินชนิด HRIC ขนาด 1,300 IU รอบแผล เข็มที่สองวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2552 พร้อมได้รับอิมมูโนโกลบูลินชนิด HRIC ขนาด 1,300 IU รอบแผลอีกครั้ง และเข็มที่สาม วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2552 ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2552 และเสียชีวิตในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

รายที่ 2 ผู้ป่วย/ตายเป็นเพศหญิง อายุ 78 ปี ถูกสุนัขมีเจ้าของกัดเมื่อต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 ใกล้เคียงกับระยะที่ลูกชายถูกสุนัขตัวเดียวกันกัด เป็นแผลหนังขาดที่เท้า หลังจากนั้นลูกชายเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 จึงได้รับไปฉีดวัคซีน PCEC เข็มแรกในวันดังกล่าว

พร้อมได้รับอิมมูโนโกลบูลินชนิด HRIC เข็มที่สองวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 และเสียชีวิตในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

รายที่ 3 ผู้ป่วย/ตายเป็นเพศชาย อายุ 71 ปี ชำแหละโคซึ่งมีอาการโรคพิษสุนัขบ้าหลังจากถูกสุนัขกัด เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2552 หลังจากที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์สงสัยว่าโคตัวดังกล่าวเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ผู้ป่วยจึงไปฉีดวัคซีน PCEC เข็มแรกในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2552 พร้อมได้รับอิมมูโนโกลบูลินชนิด HRIC ฉีดวัคซีนเข็มที่สองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2552 และเสียชีวิตในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2552

กรณีที่ 2 ผู้สัมผัสเชื้อได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แต่ไม่ได้รับอิมมูโนโกลบูลิน 1 ราย รายละเอียดดังนี้

ผู้ป่วย/ตายเป็นเพศชาย อายุ 2 ปี ถูกสุนัขมีเจ้าของกัดเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 เป็นแผลหนังขาดที่ข้อเท้า ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2552 และได้รับไปฉีดวัคซีน PCEC เข็มแรกในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2552 เสียชีวิตในวันเดียวกัน

กรณีที่ 3 ผู้สัมผัสเชื้อได้รับอิมมูโนโกลบูลินเพียงอย่างเดียว 1 ราย รายละเอียดดังนี้

ผู้ป่วย/ตายเป็นเพศหญิง อายุ 28 ปี ถูกสุนัขมีเจ้าของกัดเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 เป็นแผลหนังขาดที่มีอยู่ ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 และได้รับอิมมูโนโกลบูลินชนิด ERIC ขนาด 1,880 IU ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 เสียชีวิตในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

จากการประเมินสภาพปัญหาของโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย โดยใช้ประโยชน์จากรายงานแบบสอบสวนเฉพาะราย พบว่า ผู้ป่วย/ตายส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญต่อการทำแผลหรือฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า จากอดีตจนถึงปัจจุบันยังพบว่าสุนัขเป็นสัตว์ที่แพร่เชื้อมายังคนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสุนัขที่มีเจ้าของ แต่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และสุนัขที่มีอายุน้อยที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ายังคงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคในคน เนื่องจากผู้ถูกสุนัขกัดเข้าใจว่าลูกสุนัขไม่สามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้า หรือคงจะซุกซน กัด หรือจับตามประสาลูกสุนัข จากการวิเคราะห์

ข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี พบว่าการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคนมักเกิดในพื้นที่ซ้ำซาก เช่นในกรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี สงขลา นครศรีธรรมราช ระยอง ชลบุรี สระแก้ว และ สุรินทร์ ดังนั้นเพื่อกวาดล้างโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปภายในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานสาธารณสุข ปศุสัตว์ การปกครองส่วนท้องถิ่น และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าด้วย

ผู้เรียบเรียง

ธีรศักดิ์ ชักนำ สำนักระบาดวิทยา

สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ปี พ.ศ. 2552

ในปี พ.ศ. 2552 สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ รวบรวมผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการของกรมปศุสัตว์ ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ สำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัย สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและสถานเสาวภาสภากาชาดไทย พบว่ามีการส่งหัวสุนัขตรวจรวม 543 ตัวอย่าง ให้ผลบวกโดยวิธี Fluorescence Antibody technique 136 ตัวอย่าง (ร้อยละ 25.05) ให้ผลลบ 384 ตัวอย่าง (ร้อยละ 70.72) และไม่ทราบผลการตรวจหรือตัวอย่างตรวจไม่ได้ 48 ตัวอย่าง (ร้อยละ 8.83)

ผลการตรวจหาเชื้อจากตัวอย่างสมองสุนัขที่ให้ผลบวกกระจายตัวอยู่ใน 30 จังหวัด โดยแยกได้เป็น กรุงเทพมหานคร จำนวน 43 ตัวอย่าง โดยแยกเป็นเขตต่างๆ ภาคเหนือ 1 จังหวัด จำนวน 1 ตัวอย่าง ที่จังหวัดพิษณุโลก 1 ตัวอย่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 จังหวัด จำนวน 15 ตัวอย่าง ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี 2 ตัวอย่าง มุกดาหาร 3 ตัวอย่าง นครราชสีมา 1 ตัวอย่าง เพชรบูรณ์ 3 ตัวอย่าง ขอนแก่น 2 ตัวอย่าง สกลนคร 4 ตัวอย่าง ภาคกลาง 7 จังหวัด จำนวน 35 ตัวอย่าง ประกอบด้วย จังหวัดนนทบุรี 5 ตัวอย่าง ปทุมธานี 19 ตัวอย่าง สระบุรี 1 ตัวอย่าง ลพบุรี 1 ตัวอย่าง พระนครศรีอยุธยา 1 ตัวอย่าง สมุทรปราการ 3 ตัวอย่าง สมุทรสาคร 5 ตัวอย่าง ภาค

ตะวันตก 5 จังหวัด จำนวน 9 ตัวอย่าง ประกอบด้วย จังหวัดสมุทรสงคราม 1 ตัวอย่าง สุพรรณบุรี 2 ตัวอย่าง เพชรบุรี 2 ตัวอย่าง จังหวัดราชบุรี จำนวน 2 ตัวอย่าง จังหวัดกาญจนบุรี 2 ตัวอย่าง ภาคตะวันออก 4 จังหวัด จำนวน 8 ตัวอย่าง ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี 2 ตัวอย่าง ชลบุรี 2 ตัวอย่าง นครนายก 2 ตัวอย่าง ฉะเชิงเทรา 2 ตัวอย่าง ภาคใต้ 6 จังหวัด จำนวน 25 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ตรัง 1 ตัวอย่าง ปัตตานี 1 ตัวอย่าง นครศรีธรรมราช 3 ตัวอย่าง พัทลุง 2 ตัวอย่าง สงขลา 13 ตัวอย่าง สุราษฎร์ธานี 5 ตัวอย่าง

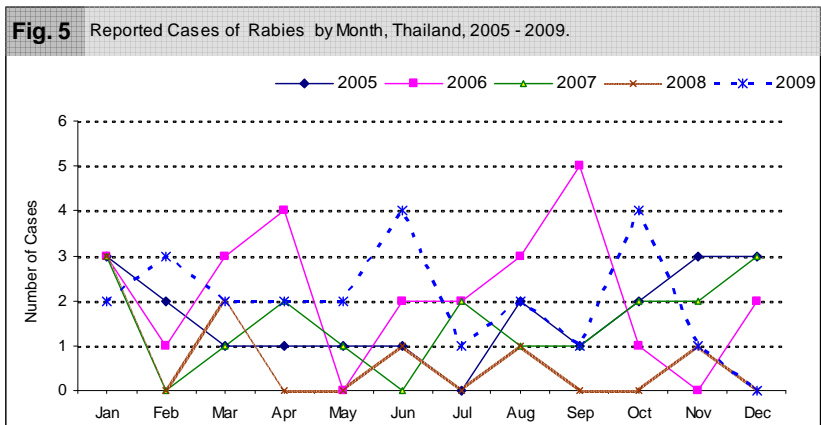
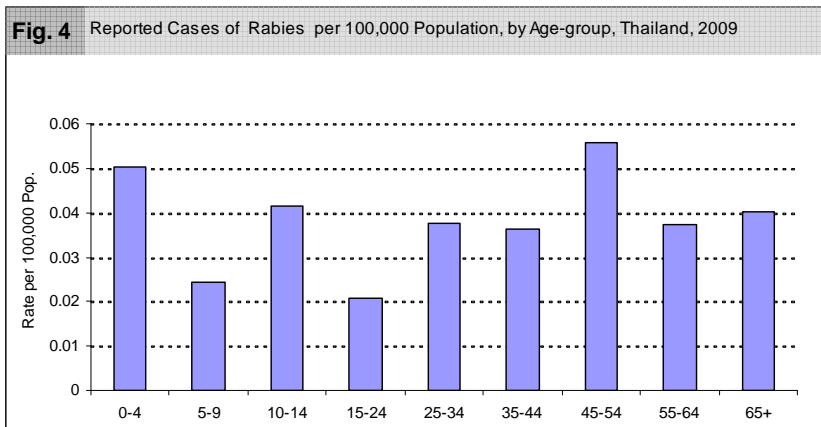
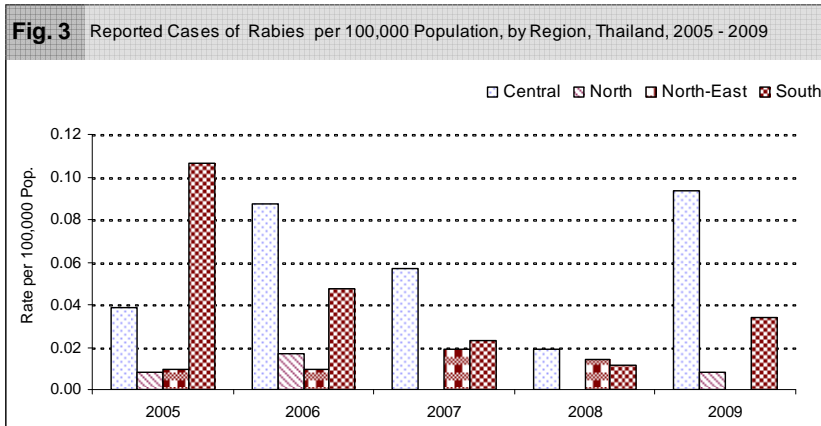
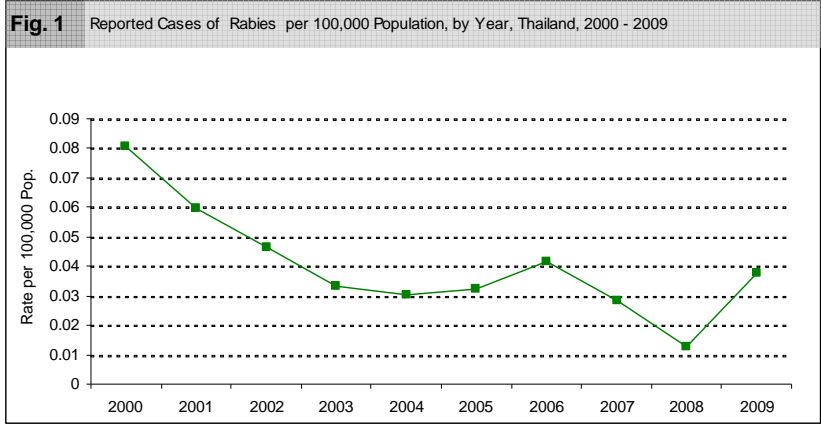
จากตัวอย่างสมองสุนัขที่ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 136 ตัวอย่าง (ร้อยละ 25.05) เป็นตัวอย่างจากสัตว์เลี้ยงที่มีเจ้าของ 86 ตัวอย่าง (ร้อยละ 63.23) ไม่มีเจ้าของ 39 ตัวอย่าง (ร้อยละ 28.67) ไม่ทราบประวัติ 11 ตัวอย่าง และสามารถแยกกลุ่มอายุตัวอย่างสัตว์เลี้ยงที่ให้ผลบวกได้เป็น กลุ่มอายุน้อยกว่า 3 เดือน 10 ตัวอย่าง กลุ่มอายุ 3 – 6 เดือน 22 ตัวอย่าง กลุ่มอายุมากกว่า 6 เดือน ถึง 1 ปี 14 ตัวอย่าง ไม่ทราบกลุ่มอายุ จำนวน 29 ตัวอย่าง และกลุ่มอายุที่ให้ผลบวกมากที่สุดคือกลุ่มอายุมากกว่า 1 ปี 61 ตัวอย่าง (ร้อยละ 44.85) (รูปที่ 6)

จากประวัติการได้รับวัคซีนของตัวอย่างสัตว์ในกลุ่มที่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า พบว่าไม่เคยได้รับวัคซีน 56 ตัวอย่าง ไม่ทราบประวัติการได้รับวัคซีน 63 ตัวอย่าง กลุ่มอายุที่ได้รับวัคซีนมากที่สุดคือ กลุ่มอายุมากกว่า 1 ปี 8 ตัวอย่าง กลุ่มอายุ 1 – 6 เดือนและกลุ่มอายุ 6 – 12 เดือน มีประวัติการได้รับวัคซีนกลุ่มละ 1 และ 4 ตัวอย่าง ตามลำดับ และกลุ่มอายุน้อยกว่า 1 เดือน มีประวัติได้รับวัคซีน 4 ตัวอย่าง (รูปที่ 7)

การส่งตรวจตัวอย่างเพื่อตรวจหาโรคพิษสุนัขบ้าของห้องปฏิบัติการดังกล่าวไว้เป็นสุนัข 126 ตัวอย่าง (ร้อยละ 92.65) แมว 3 ตัวอย่าง โค 3 ตัวอย่าง มนุษย์ 4 ตัวอย่าง (รูปที่ 8) ตัวอย่างที่ให้ผลบวกในช่วงเดือนต่างๆ ของปี พ.ศ. 2552 ซึ่งส่วนมากพบระหว่างเดือน มีนาคม ถึงเดือน มิถุนายน (รูปที่ 9)

ผู้เรียบเรียง

บรรจง อาจคำ สำนักระบาดวิทยา



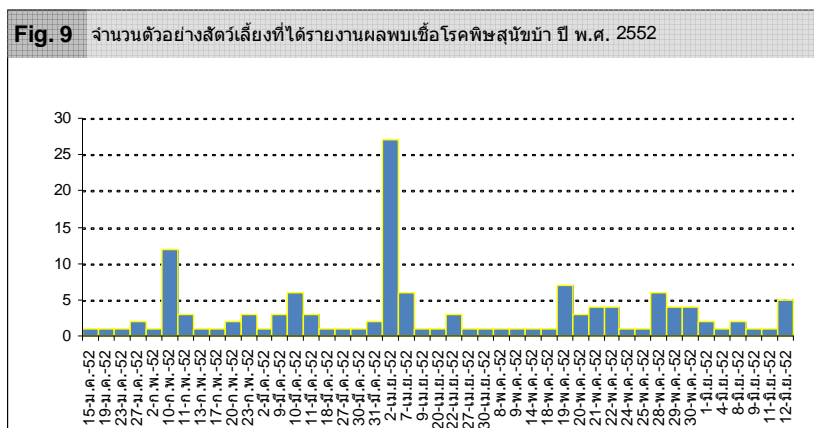
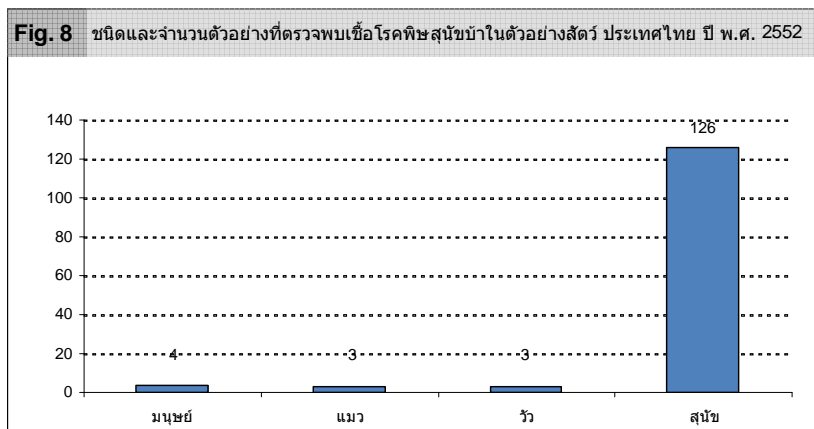
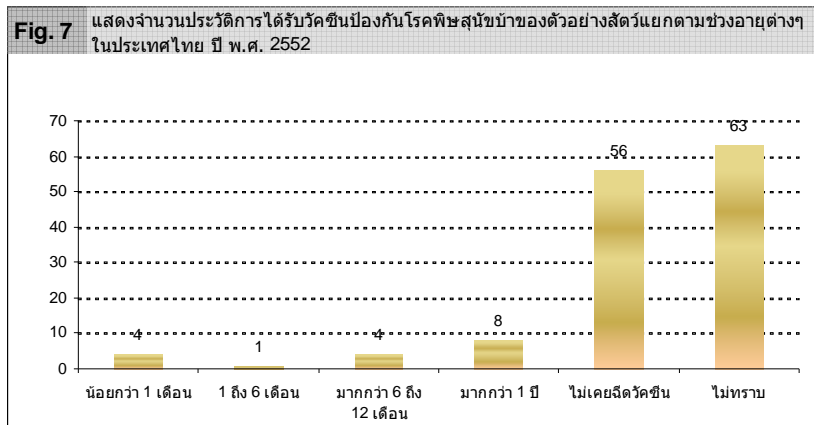
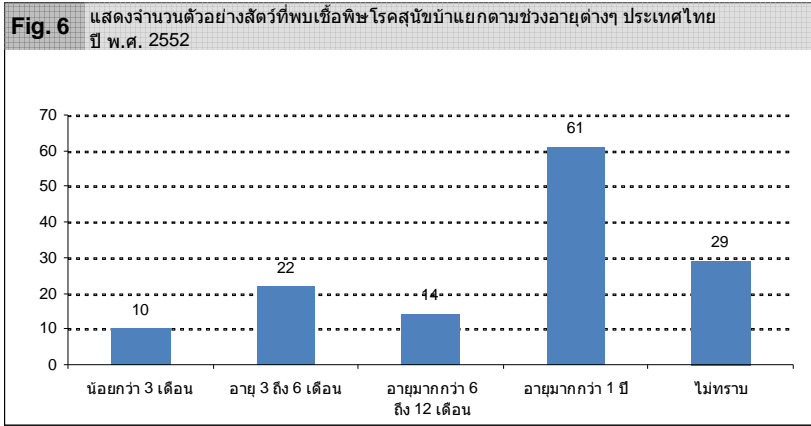


Fig. 2 Reported Cases Per 100,000 Pop. of Rabies by Province, Thailand, 2009

